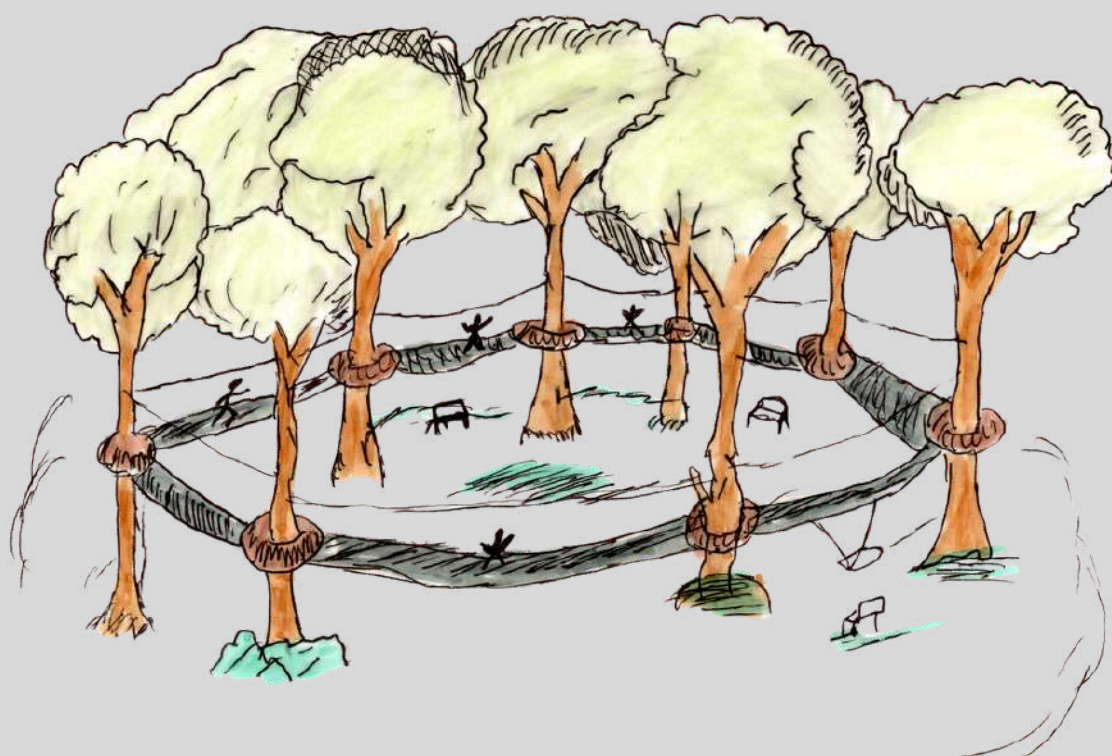

JAVNI PROSTOR

IZ PRIZME MLADIH UČENIKA JU SMŠ "BRATSTVO-JEDINSTVO" ULCINJ

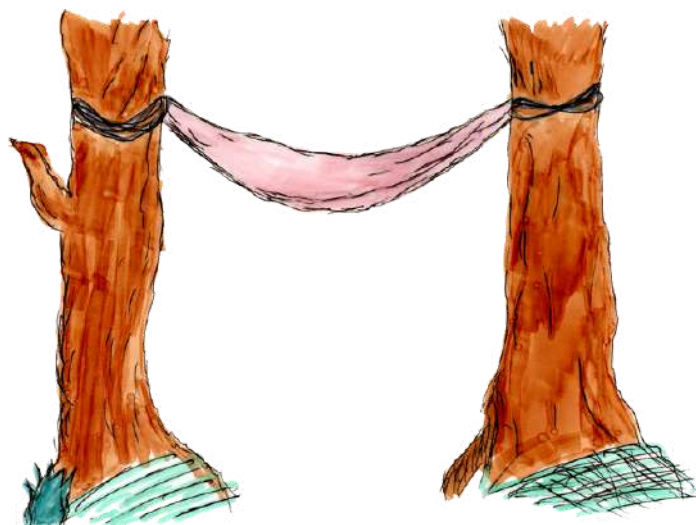

SARA SULJEVIĆ

MSJA

Ulcinj, 2026

1. UVOD

Crtež: Sara Suljević, učenica II razreda JU SMŠ "Bratstvo-jedinstvo" Ulcinj

Javni prostor - prostor svih nas

Javni prostor je mnogo više od prostora između zgrada. To su naše ulice i trotoari, trgovi, parkovi, šetališta, obale, javne plaže, igrališta i zelene površine – mjesta kojima svakodnevno prolazimo, na kojima se srećemo, razgovaramo, odmaramo, igramo, bavimo sportom ili jednostavno provodimo vrijeme. Javni prostor, po svojoj osnovnoj funkciji, treba da služi javnoj svrsi, da bude otvoren, pristupačan i dostupan svima.

Kvalitet javnog prostora direktno utiče na kvalitet života u jednom gradu. Dobro uređen, bezbjedan i pristupačan prostor omogućava ljudima da se slobodno kreću, druže i osjećaju kao dio zajednice. Posebno je važno da takvi prostori budu dostupni svima – djeci i mladima, starijima, roditeljima sa dječjim kolicima, osobama sa invaliditetom i svim drugim građanima. Zato javni prostor nije samo pitanje urbanizma ili izgleda grada. To je pitanje jednakosti, pripadnosti, bezbjednosti i prava svakog čovjeka da koristi grad u kojem živi. Ranije istraživanje MSJA upravo je ukazalo da dostupnost i pristupačnost javnih prostora imaju direktan uticaj na kvalitet života zajednice.

Javni prostori su i mjesta na kojima se gradi zajednica. Oni omogućavaju susrete različitih ljudi, razmjenu mišljenja, društvenu interakciju i osjećaj pripadnosti. Kada takvi prostori nestaju, postaju nedostupni ili se koriste samo u interesu pojedinaca, grad postepeno gubi mjesta koja pripadaju svima. Zato očuvanje javnog prostora znači i očuvanje javnog interesa.

Ovo pitanje je posebno važno u Ulcinju. Grad raspolaže izuzetnim prirodnim i urbanim prostorima, ali se istovremeno godinama suočava sa pritiscima na javne površine. Ranije istraživanje MSJA zabilježilo je probleme poput zauzimanja trotoara, parkiranja na površinama namijenjenim pješacima, otežanog kretanja i smanjivanja prostora dostupnog građanima. Zato pitanje javnog prostora nije samo pitanje koliko ga imamo, već prije svega kakav je, ko može da ga koristi i na koji način njime upravljamo.

U toj priči posebno mjesto pripada mladima.

Mladi svakodnevno koriste grad, njegove ulice, parkove, šetališta i zelene površine, ali se njihovo mišljenje rijetko traži kada se odlučuje kako će ti prostori izgledati i čemu će služiti. Za njih javni prostor nije samo fizička površina. To je mjesto slobode, druženja, upoznavanja, sporta, kreativnosti i učenja izvan škole i porodice. To je i jedno od rijetkih mjesta na kojem mogu provoditi vrijeme zajedno bez obaveze da nešto kupe ili plate.

Upravo iz toga je nastala publikacija „Javni prostor iz prizme mladih: Šta, kako i čemu služi“. Željeli smo da ovoga puta ne govorimo mladima kako bi javni prostor trebalo da izgleda, nego da njih pitamo. Da zajedno izađemo na teren, pogledamo prostor koji već postoji i pokušamo ga posmatrati njihovim očima. Šta im nedostaje? Šta im smeta? Gdje se osjećaju prijatno i bezbjedno? Ko može da koristi određeni prostor, a kome je pristup otežan? I, prije svega – šta bi oni promijenili?

Učenici JU SMŠ „Bratstvo-jedinstvo“ u Ulcinju dobili su zato jednostavan zadatak: da analiziraju postojeće javne prostore i predlože načine njihovog unapređenja, bez velikih i radikalnih promjena. Njihova rješenja trebalo je da poštuju postojeći karakter prostora, prirodu i zelenilo, da budu jednostavna i održiva, ali istovremeno funkcionalna, bezbjedna i dostupna svima. Ova publikacija predstavlja njihove ideje. Ona nije urbanistički plan niti zbir gotovih projekata. Ona je pokušaj da pokažemo kako mladi vide svoj grad kada im damo priliku da o njemu razmišljaju i predlažu.

Jer mladi ne treba da budu samo korisnici prostora koje drugi planiraju za njih. Oni treba da budu dio procesa u kojem se taj prostor osmišljava. Participacija ne znači samo pitati ih za mišljenje kada je sve već odlučeno. Ona znači omogućiti im da posmatraju, postavljaju pitanja, predlažu i zajedno sa drugima stvaraju prostor po mjeri zajednice.

Grad u kojem želimo da mladi ostanu mora biti i grad u čijem stvaranju oni imaju glas.

2.JAVNI PROSTOR IZ PRIZME MLADIH

OD POSMATRANJA PROSTORA DO SOPSTVENE IDEJE

Kako mladi vide javni prostor koji svakodnevno koriste? Šta u njemu primjećuju, šta im nedostaje, šta bi sačuvali, a šta promijenili?

Upravo od ovih pitanja krenuli smo u radu sa učenicima JU SMŠ „Bratstvo-jedinstvo“ u Ulcinju. Za prostor našeg zajedničkog istraživanja izabrali smo šetalište Borova šuma, jedno od najprepoznatljivijih zelenih područja grada i prostor koji građani svih generacija koriste za šetnju, odmor, rekreaciju, druženje i boravak u prirodi.

Cilj radionice nije bio da mladi „projektuju novi prostor“, već da ih podstaknemo da pažljivije posmatraju ono što već postoji. Željeli smo da prepoznaju vrijednosti Borove šume koje treba sačuvati, ali i probleme i nedostatke koji utiču na način na koji se ovaj prostor danas koristi.

Zato smo zajedno posmatrali stanje staza i zelenih površina, mogućnosti za odmor, druženje i rekreaciju, pristupačnost za osobe sa invaliditetom i starije, parkiranje i saobraćaj, povezanost pojedinih djelova šetališta, kao i nedovoljno iskorišćene površine. Posebno je bilo važno da učenici prostor ne posmatraju samo iz sopstvene perspektive, već da razmišljaju o tome ko sve koristi Borovu šumu i kakve potrebe imaju različiti korisnici.

Radionica je počela upravo u Borovoj šumi, kratkim razgovorom o tome šta je javni prostor, kome pripada i čemu treba da služi. Nakon toga uslijedili su obilazak, posmatranje i analiza odabranih lokacija unutar pojasa ispod saobraćajnice, od prostora nekadašnjeg hotela Galeb do zone iza hotela Albatros.

Učenici su zatim, podijeljeni u grupe, dobili različite djelove ovog područja. Razgovarali su o onome što su prepoznali na terenu, definisali probleme i mogućnosti i razvijali svoje prijedloge. Od prvih zapažanja nastajale su ideje, a zatim skice i crteži kroz koje su pokazali kako zamišljaju unapređenje prostora.

POSMATRAJ → PREPOZNAJ → RAZGOVARAJ → PREDLOŽI → NACRTAJ → PREDSTAVI

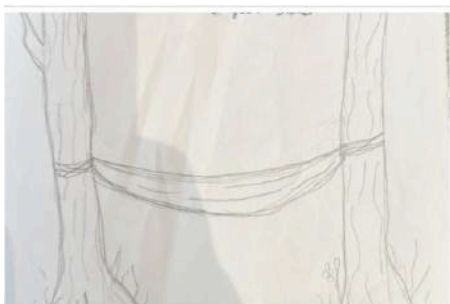
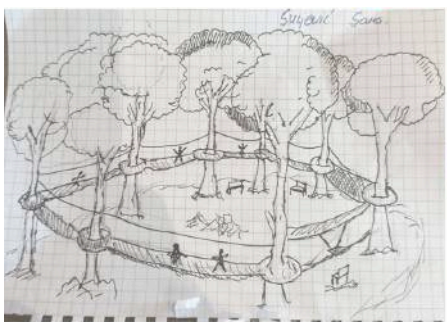
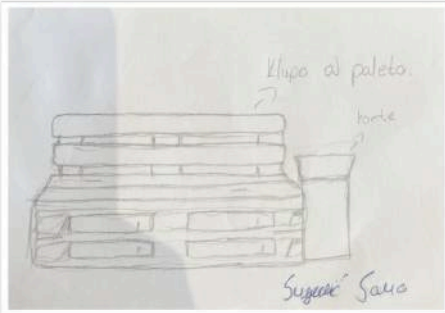
Njihov zadatak nije bio da pronađu „savršeno“ rješenje niti da Borovu šumu mijenjaju velikim intervencijama. Naprotiv, polazna tačka bila je sačuvati ono što ovaj prostor čini vrijednim – zelenilo, prirodni ambijent i njegov javni karakter – i razmišljati kako se pažljivim i jednostavnim intervencijama može učiniti pristupačnijim, bezbjednijim, funkcionalnijim i prijatnijim za sve.

Ideje predstavljene na narednim stranicama rezultat su upravo tog procesa – pogleda mladih na Borovu šumu danas i njihovih prijedloga kako ovaj vrijedan javni prostor Ulcinja može biti još bolji prostor za ljude, a da pritom sačuva svoj prirodni karakter.

3.ZADATAK

Kako unaprijediti prostor, a sačuvati njegove vrijednosti?

Svaka grupa dobila je određeni dio Borove šume i zadatak da za njega osmisli idejno rješenje unapređenja. Rješenje nije trebalo da mijenja osnovnu namjenu i karakter prostora, već da kroz male, jednostavne i kreativne intervencije poboljša način na koji se prostor koristi.

Pri izradi svojih prijedloga učenici su se vodili sa pet osnovnih principa:

1.OČUVANJE

Sačuvati postojeći karakter Borove šume, njeno zelenilo i prirodne vrijednosti.

2.FUNKCIONALNOST

Predlagati male i pametne intervencije koje prostor čine kvalitetnijim i prijatnijim za korišćenje.

3.INKLUZIVNOST

Razmišljati o prostoru za sve – mlade, djecu, starije i osobe sa invaliditetom – bez fizičkih i društvenih barijera.

4.BEZBJEDNOST

Obratiti pažnju na strme i opasne djelove, bezbjednost djece, osvjjetljenje i druge moguće rizike.

5.ODRŽIVOST I KREATIVNOST

Predlagati savremena i kreativna rješenja koja ne ugrožavaju prirodu i koriste ekološki prihvatljive pristupe.

Zajednički cilj svih prijedloga bio je jednostavan:

Prostor koji je inkluzivan, bezbjedan, funkcionalan, povezan i u skladu sa prirodom.

VAŽNI PRINCIPI (OBAVEZNO)

OČUVANJE KARAKTERA PROSTORA

- Prostor zadržava svoju osnovnu funkciju i identitet
- Nema radikalnih promjena namjene

JEDNOSTAVNE I PAMETNE INTERVENCIJE

- Male, ali efektne promjene
- Fokus na funkcionalnosti i kvalitetu korišćenja

SAVREMEN I INOVATIVAN PRISTUP

- Kreativna rješenja prilagođena mladima
- Fleksibilni i multifunkcionalni elementi

INKLUZIVNOST

- Prostor mora biti dostupan svima
- Bez barijera (fizičkih i društvenih)

ODRŽIVOST I ZAŠTITA PRIRODE

- Ne ugrožavati postojeće zelenilo i prirodne elemente
- Koristiti ekološki prihvatljiva rješenja
- Podsticati boravak u prirodi i njen značaj

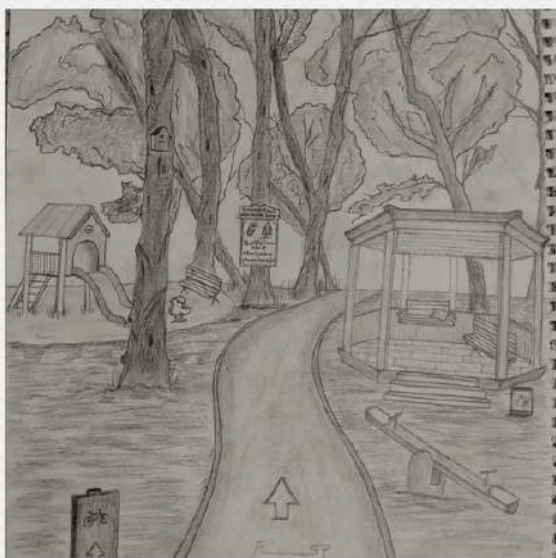
4. IDEJE MLADIH

GRUPA I – ZELENA OAZA ZDRAVLJA

GRUPA II – ECO DRAMA QUEENS

GRUPA III – STAZA ŽIVOTA - 1

GRUPA IV – STAZA ŽIVOTA - 2

GRUPA I

ZELENA OAZA ZDRAVLJA

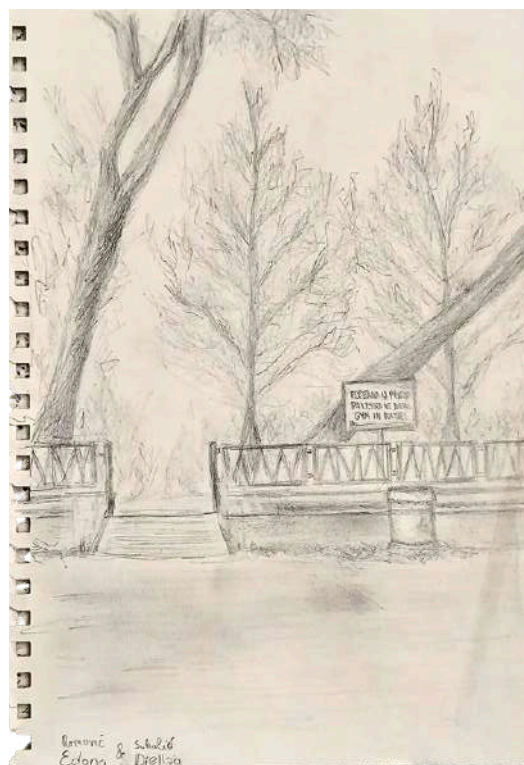
Edona, Diellza i Natalija

Grupa je svoj rad usmjerila na zelenu površinu od restorana Sapore di Mare do Ženske plaže, prepoznajući je kao vrijedan prirodni prostor koji danas nije dovoljno uređen niti bezbjedan za korišćenje. Posebno su ukazale na zapuštenu teretanu u prirodi, polomljene i zarđale sprave, nebezbedne klupe, otežan pristup i palo drveće.

Njihova ideja, nazvana „Zelena oaza zdravlja“, polazi od toga da prostor prvo treba očistiti i urediti, ali uz maksimalno očuvanje postojeće prirode. Predlažu obnovu teretane sa novim i bezbjednim spravama, uređenje Staze poezije sa klupama i malom otvorenom bibliotekom, kao i kutka za druženje i piknik sa stolovima za šah i drugim sadržajima za djecu i odrasle.

Posebno zanimljiv dio njihovog prijedloga je korišćenje palog drveta za izradu klupa, stolova, kanti, kućica za ptice i drugih elemenata, čime ono što već postoji u prostoru dobija novu namjenu.

Kroz svoje skice učenice su tako zamislile Borovu šumu kao mjesto rekreacije, odmora, čitanja, igre i druženja – uređeno i bezbjedno, ali i dalje prirodno.

Crteži: Edona Ramović i Diellza Sukalić

GRUPA II

ECO DRAMA QUEENS

Sara, Behudina i Rialda

Grupa je svoj prijedlog usmjerila na zelenu površinu ispod hotela Albatros, koja se danas dijelom koristi kao neuređeni parking i prolaz, iako, po njihovom mišljenju, ima mnogo veći potencijal. Njihova ideja je da se ovaj zapostavljeni prostor pretvori u mali eko-park namijenjen svim generacijama, uz očuvanje prirode i što manje intervencija u postojeći ambijent.

Poseban fokus stavile su na pristupačnost. Predlažu uređenje staza od prirodnih i vodopropusnih materijala i drvenih rampi, kako bi prostor bio dostupan i osobama sa invaliditetom i roditeljima sa dječjim kolicima. Njihov koncept uključuje eko-parkour i avanturističku zonu za mlade, uređena odmorišta sa klupama i ležaljka od paleta, viseće mreže, kante za otpad i hranilice za ptice izrađene od recikliranih materijala.

Kroz Sarine crteže prikazana je zajednička vizija grupe, prostor u kojem se avantura, druženje i odmor povezuju sa prirodom, a postojeći reljef i zelenilo postaju dio sadržaja, umjesto prepreka.

Njihova ideja pokazuje kako se zapostavljena javna površina može oživjeti i učiniti privlačnijom mladima, a istovremeno ostati dostupna i prijatna za sve.

GRUPA III

STAZA ŽIVOTA - 1

Andela, Đorđe i Medina

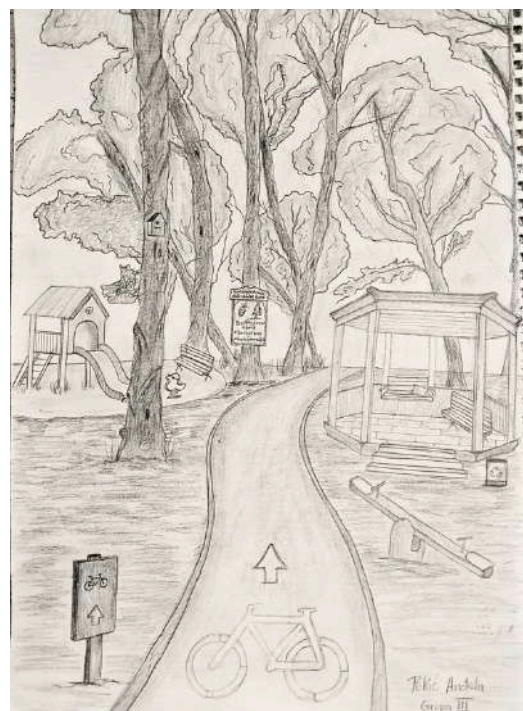
Grupa je svoj rad nazvala „Staza života“, sa idejom da se dio Borove šume unaprijedi, ali da prije svega sačuva svoj prirodni karakter.

Njihova vizija je prostor koji povezuje ljude različitih generacija, podstiče boravak i druženje u prirodi i istovremeno čuva biodiverzitet. Zato predlažu samo minimalne i pažljivo osmišljene intervencije.

Njihov prijedlog uključuje zonu za odmor i druženje, biciklističku stazu, drvene vidikovce, edukativno-zabavne info-table, kućice za ptice i česme sa vodom.

Andela, Đorđe i Medina kroz svoj rad šalju jednostavnu poruku:

Borovu šumu treba unaprijediti tako da je više koristimo i u njoj boravimo, ali bez gubitka onoga što je čini posebnom – prirode, zelenila i njenog ljekovitog ambijenta.

Crtež: Andela Pekić

Naše ideje

- ZONA ZA ODMOR I SOCIJALIZACIJU
- BIKIKLISTIČKA STAZA
- DRVENI VIDIKOVCI (PHOTO-SPOT)
- EDUKATIVNO ZABAVNE INFO-TABLE
- POSTAVLJANJE KUĆICA ZA PTICE
- POSTAVLJATI IZVORE VODE (ČESME)

GRUPA IV

STAZA ŽIVOTA - 2

Emina i Emir

Emina i Emir svoj prijedlog usmjerili su na uređenje Borove šume kao funkcionalnog, bezbjednog i održivog prostora za pješake.

Posebno su prepoznali nedostatak trotoara uz glavnu saobraćajnicu i potrebu za boljim uslovima za kretanje kroz ovaj prostor.

Njihove ideje obuhvataju postavljanje klupa na mjestima sa pogledom na more i kanti za otpad, kao i uvođenje solarne rasvjete. Važan dio prijedloga odnosi se na **očuvanje i obnovu zelenila** kroz sadnju novih borova i održavanje postojećih, uz očuvanje prirodnog ekosistema.

Posebnu pažnju Emina i Emir posvetili su bezbjednosti, predlažući postavljanje zaštitnih ograda na opasnim djelovima staze uz strme padine.

Njihov rad pokazuje kako se sa nekoliko konkretnih intervencija Borova šuma može učiniti uređenijom, sigurnijom i prijatnijom za svakodnevnu šetnju i boravak u prirodi.

Ugradnja zaštitnih ograda od najmanje 1.3 m u opasnim područjima.
Materijali koji ne hrdaju i izdržljivi su.

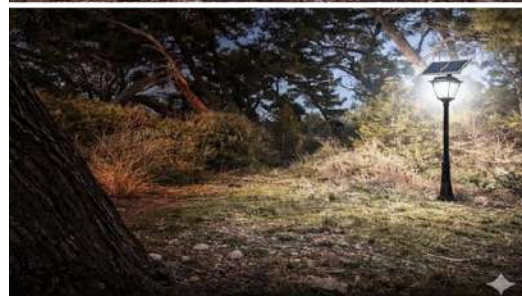
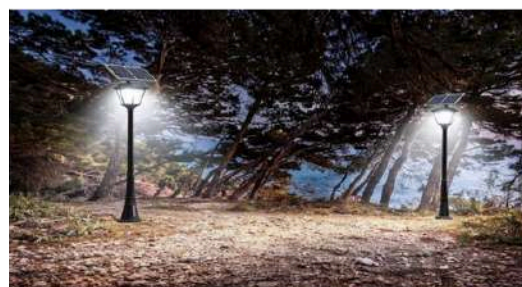
Vizualizacija: Emir Kalezić

Crtež: Emina Teletović

Crtež: Emina Teletović

5. MALE INTERVENCIJE - VELIKE PROMJENE

MLADI IMAJU ŠTA DA KAŽU

Kada se svi prijedlozi stave jedan pored drugog, vidi se da mladi nijesu tražili spektakularne projekte. Četiri grupe ponudile su različite ideje, ali se kroz sve njihove radove provlači ista poruka: **Borovu šumu ne treba mijenjati – treba je sačuvati i učiniti boljom za sve.**

Mladi nijesu predlagali velike zahvate niti nove građevine.

Prepoznali su vrijednost prostora koji već postoji i razmišljali o tome kako ga jednostavnim intervencijama učiniti uređenijim, bezbjednijim, pristupačnijim i prijatnijim za boravak.

U njihovim prijedlozima Borova šuma ostaje prije svega **prirodni i javni prostor.**

Mjesto za šetnju, odmor, druženje i rekreaciju, uz očuvanje zelenila, prirodnog ambijenta i njene posebne veze sa morem.

Možda je upravo to najvažnija poruka njihovih radova: **dobar javni prostor ne mora uvijek da se gradi iznova.** Ponekad je dovoljno prepoznati vrijednost onoga što već imamo, sačuvati ga, brinuti o njemu i učiniti ga dostupnijim ljudima koji ga koriste.

Radovi predstavljeni u ovoj publikaciji nijesu gotovi urbanistički ili arhitektonski projekti, niti je to bio njihov cilj.

To su ideje mladih o prostoru i gradu u kojem žive. Njihova vrijednost nije samo u nacrtanim rješenjima, već i u pitanjima koja otvaraju:

Kome pripada javni prostor?

Ko ga danas koristi, a kome nije dovoljno dostupan?

Šta mu nedostaje?

Šta treba sačuvati?

Kako ga možemo zajedno učiniti boljim?

Jer mladi nijesu samo budući korisnici grada. Oni ga koriste i žive danas.

Zato treba da imaju priliku da posmatraju, pitaju, predlažu i učestvuju u razgovoru o tome kakav javni prostor i kakav grad oni žele.

UČESNICI I MENTORSTVO

Publikacija „Javni prostor iz prizme mladih“ nastala je kroz zajednički rad sa učenicima JU SMŠ „Bratstvo-jedinstvo“ u Ulcinju, koji su kroz četiri grupe istraživali prostor Borove šume i razvijali svoje ideje za njegovo unapređenje.

UČESNICI:

Natalija Marniković, Edona Ramović, Diellza Sukalić, Sara Suljević, Behudina Kovač, Rialda Karađuzović, Anđela Pekić, Đorđe Leković, Medina Teletović, Emina Teletović i Emir Kalezić.

MENTORSTVO – MSJA TIM:

Zenepa Lika, d.i.a.

Haxhere Gjenasheviq

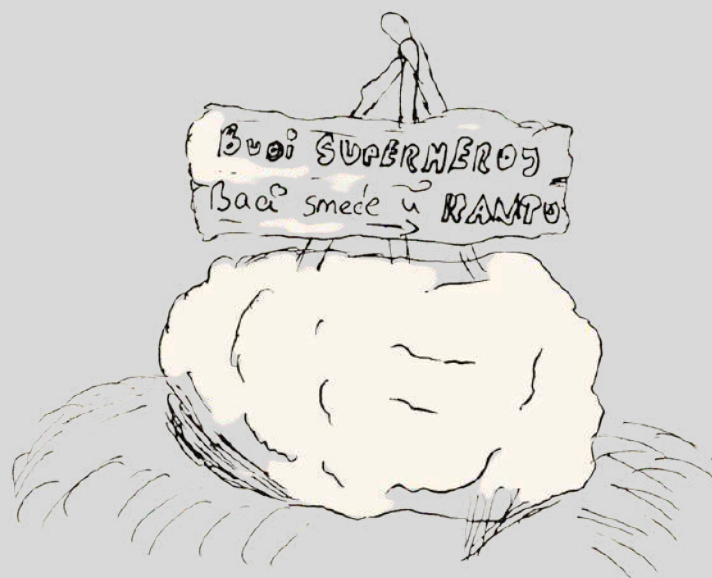
Mensur Pelinković

Zahvaljujemo svim učenicima na učešću, kreativnosti i idejama, ali prije svega na spremnosti da javni prostor svog grada posmatraju pažljivo, kritički i sa željom da ga učine boljim za sve.

O PUBLIKACIJI

Publikacija „Javni prostor iz prizme mladih“ nastala je u okviru projekta „Kreativni čuvari i glas zajednice za prirodno i kulturno nasljeđe Ulcinja“, koji realizuje Društvo „Dr Martin Schneider-Jacoby Assoc – MSJA“, a finansira Evropska fondacija za demokratiju – EED.

Izneseni stavovi i mišljenja pripadaju isključivo autorima i ne odražavaju nužno stavove donatora.

Crtež: Sara Suljević

MSJA

Ulcinj, 2026